

Het succesverhaal van de familie Breydel.

*Feit en fictie rond de
Guldensporenslag (11
juli 1302)*

Dr. Lisa Demets (UGent)

Symposium Zutphen, 20/06/2025

Het Frans- Vlaamse conflict (1297- 1305)

- Chronologie

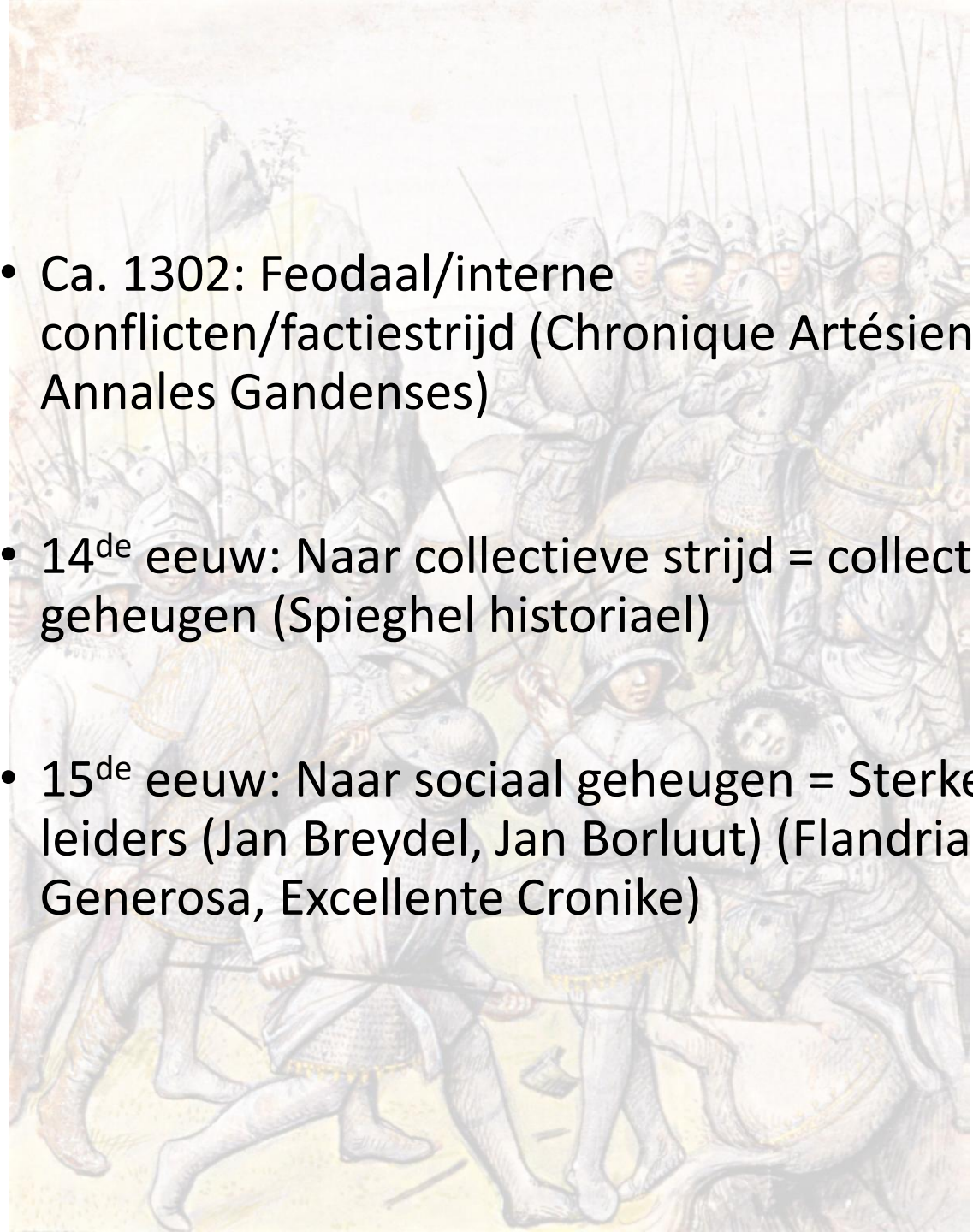
- Aanloop: alliantie tussen Vlaanderen en Engeland (Philippa en Edward)
- **1297**: weigering leenhulde graaf Gwijde van Dampierre, confiscatie graafschap Vlaanderen tot kroondomein
- **17 juni 1297**: Beleg van Rijsel
- Bemiddeling paus
- **1300-1302**: Franse controle en gevangennamen graaf Gwijde en Robrecht
- **18 mei 1302**: Goede Vrijdagopstand
- **11 juli 1302**: Slag bij Kortrijk
- Vlaamse nederlagen
 - 10 & 11 augustus 1304: Slag bij Zierikzee
 - 18 augustus 1304: Slag bij Pevelenberg
- Vrede van Athis-sur-Orge (23 juni 1305)

- Context:

- Conflict tussen leenman-leenheer
- Socio-economisch conflict tussen 'leliaerts' en 'liebaerts'

De Guldensporenslag, een legende in de middeleeuwen

- Ca. 1302: Feodaal/interne conflicten/factiestrijd (Chronique Artésienne, Annales Gandenses)
- 14de eeuw: Naar collectieve strijd = collectief geheugen (Spieghel historiael)
- 15de eeuw: Naar sociaal geheugen = Sterke leiders (Jan Breydel, Jan Borluut) (Flandria Generosa, Excellente Cronike)

Jan Breydel, een legende in de middeleeuwen

- Van beenhouwer die met geweld Willem van Saaftinghe ging bevrijden en Gillis de Clerck vermoordde
- Naar aanvoerder en uiteindelijk kapitein van de Brugse milities (eerst tijdens de Brugse Metten/Goede Vrijdagopstand, daarna op de Guldensporenslag)

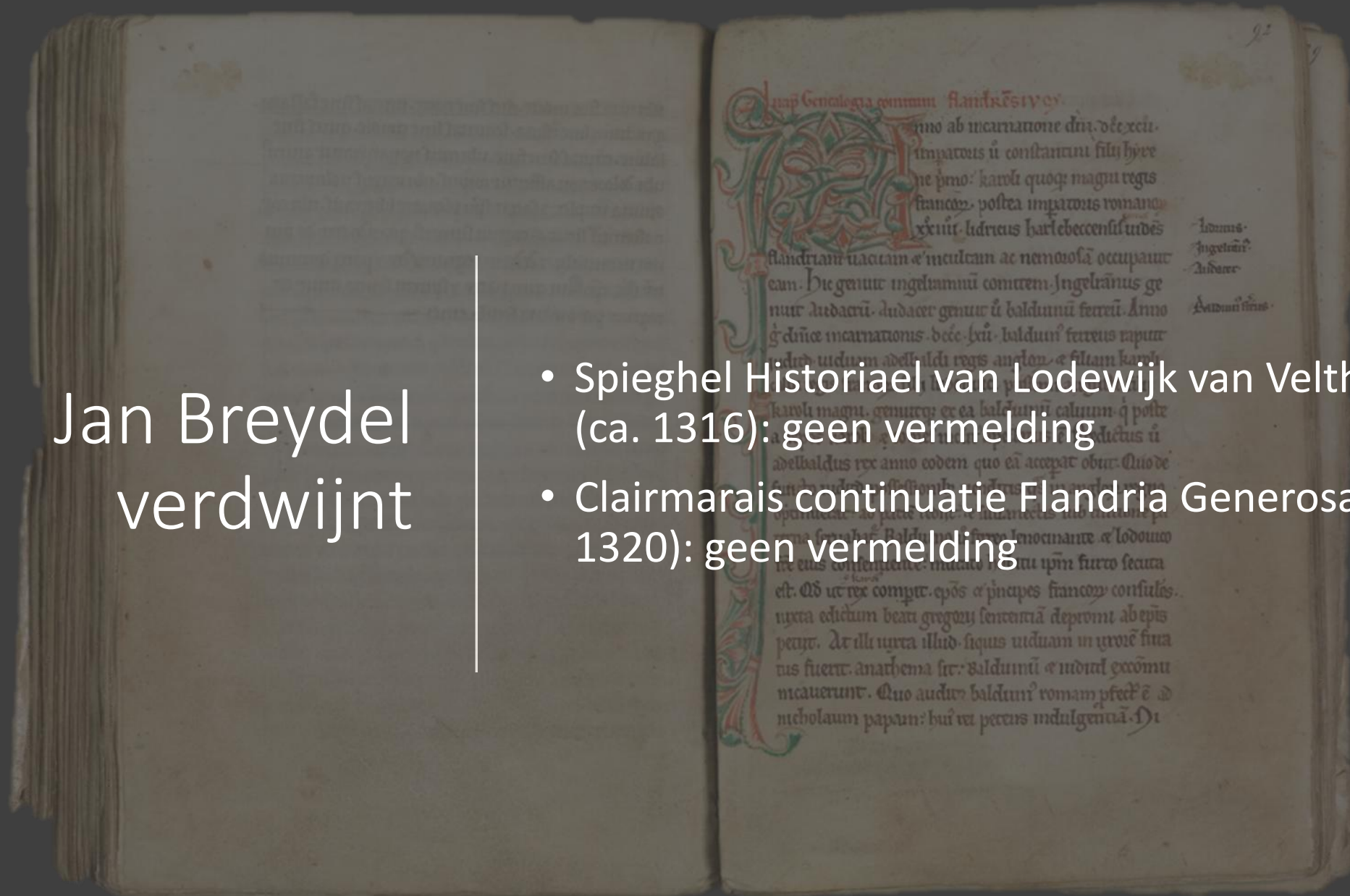
1. Jan Breydel: van beenhouwer...

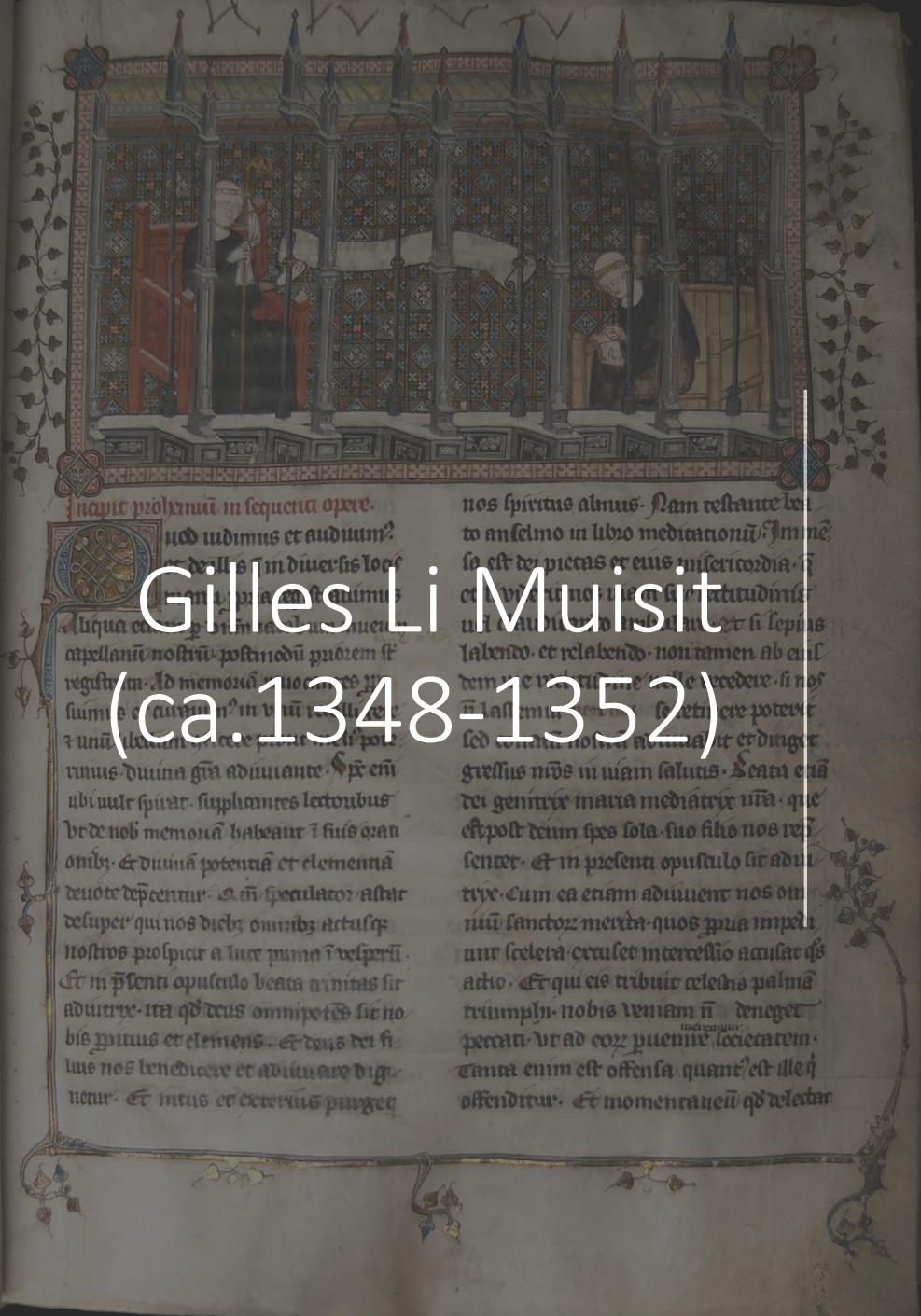
Eigentijdse kronieken

- **Chronique artésienne:** geen vermelding
- **Annales Gandenses:** 3 vermeldingen, alle hebben betrekking op periode na 1305 (1308 en 1309)
 - **November 1308:** Bevrijding Willem van Saaftinghe uit de toren van Lissewege samen met zoon van Pieter de Coninck (*Johanne dicto Breidel carnifice de Brugis*)
 - **Februari 1309:** moord op Gillis de Clerck door *Johanne dicto Frenum*
 - **Maart 1309:** *Johannes Frenum carnifex* keert zich tegen het verdrag van Athis-sur-Orge samen met Liebaard-factie: *Petrus Rex, textor quondam, postea miles et Johannes Heine, fullo et eorum sequaces*

Jan Breydel verdwijnt

- Spieghel Historiae van Lodewijk van Velthem (ca. 1316): geen vermelding
- Clairmarais continuatie Flandria Generosa (ca. 1320): geen vermelding

Gilles Li Muisit
(ca. 1348-1352)

- bestorming van het kasteel te Male (mei 1302)
 - Slachtpartij te Male: *Johanne dicto Breidel qui erat carnifex iverunt ad dictam domum et eam spoliaverunt atque illos, qui ex parte regis ibi erant, necarunt.*
 - Schranspartij te Male: *‘Waren het goede wijnen uit het kasteel van Male?’ ‘Ik en mijn vrienden hebben er alleszins genoeg van gedronken’*

Rijmkroniek (ca.1380)

- bestorming van het kasteel te Male uitvergroot (mei 1302)

Hier naer gesciede curtelike.

Dat hute Brugge verwandelen ginc

Eenen vleeschouwer in ware dinc,

Die Jan Breidel was ghenant,

Met gheselsceppe, sy hu bekant,

Te Malen, daer men vercochte wyn,

Int casteel. Verstaet den fyn;

Ende Jan vornoemt wilde hebben wyn

Van den cnape, verstaet den fyn.

De cnape Janne qualike toesprac

Twelke Jan voernoemt haestelic wrac:

Want hi slouch die cnape doot.

(vv 7034-48, Comburgse handschrift)

Beenhouwers en opstanden

- Diverse veertiende-eeuwse opstanden met beenhouwers in de hoofdrol: Frankrijk, Italië etc.
- Wapens!
- Groeiende welstand bij de beenhouwers doorheen de veertiende eeuw door toename vleesconsumptie (MAAR crisisgevoelig)

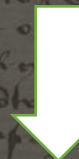
2. ... tot kapitein

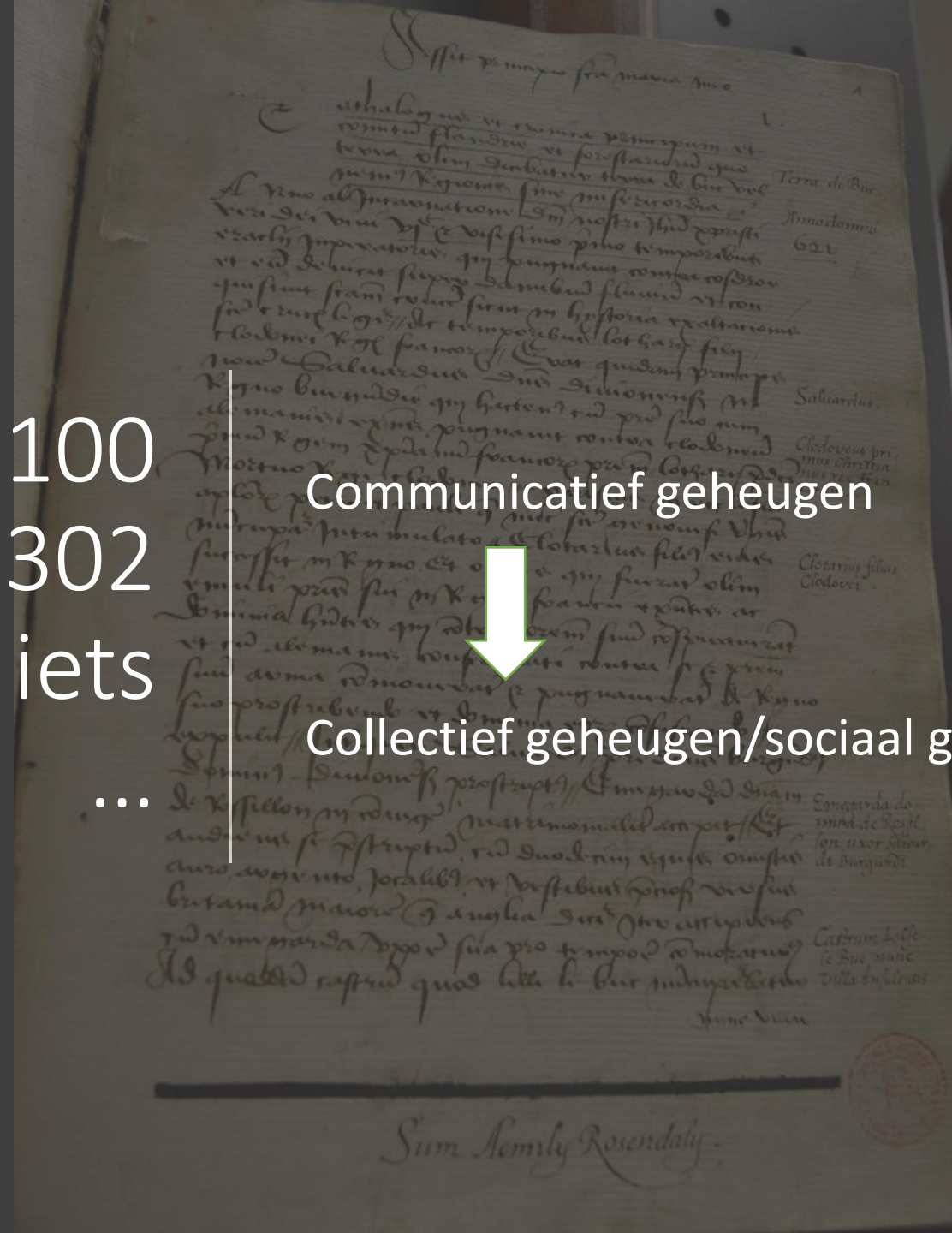
Ongeveer 100
jaar na 1302
gebeurt er iets

...

Communicatief geheugen

Collectief geheugen/sociaal geheugen

Imperatoris constantini filij hyere
ne primo karoli quoque magni regis
francoꝝ postea imperatoris romanoꝝ
xxiiii. ludricus barthebeccensis iudeſ
flandriam uacuantem & incultam ac nemorosa occupauit
eam. Hic genuit ingelrammū comitem. Ingelramnus ge
nuit audacū. Audacer genuit ū balduinū ferreū. Anno
g^o dñice incarnationis .dccc. lxi. balduinū ferreus rapuit
iudith uiduam adelbaldis regis angloꝝ & filiā karoli
calui regis francoꝝ filij ludouici p̄ssimi augusti. filij
karoli magni. genuitq; ex ea balduinū caluum. q̄ poste
a nepos karoli & comes inclit apellatus ē. Predictus ū
adelbaldus rex anno eodem quo eā accepit obiit. Quo de
inceps q̄s in angloꝝ regno
regnat. necesse est ut p̄dictis sub tuitione pa
terna seruiat. Balduino ū fureto lenocinante & lodouico
frē eius consentiente mutato habitu ipm furto secuta
est. Qd ut rex compert. epōs & p̄ncipes francoꝝ consules.
iuxta edictum beati gregory sententiā depromi ab epīs
petiit. At illi iuxta illud si quis uiduam in uiuē suā
tus fuerit. anathema sit. balduinū & mīdial eccōmu
incauerunt. Quo audit balduinū romam p̄fectū ē ad
nicholaum papam hū rei petens indulgentiā. Ni

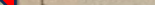
Sint Bertijnsabdij
(Saint Omer)

Continuaties van de Flandria
Generosa A

Clairmarais abdij

Ms. Saint-Omer BM 769, door een
anonieme monnik en Bernardus van Ieper

Eeckhoutabdij, Brugge

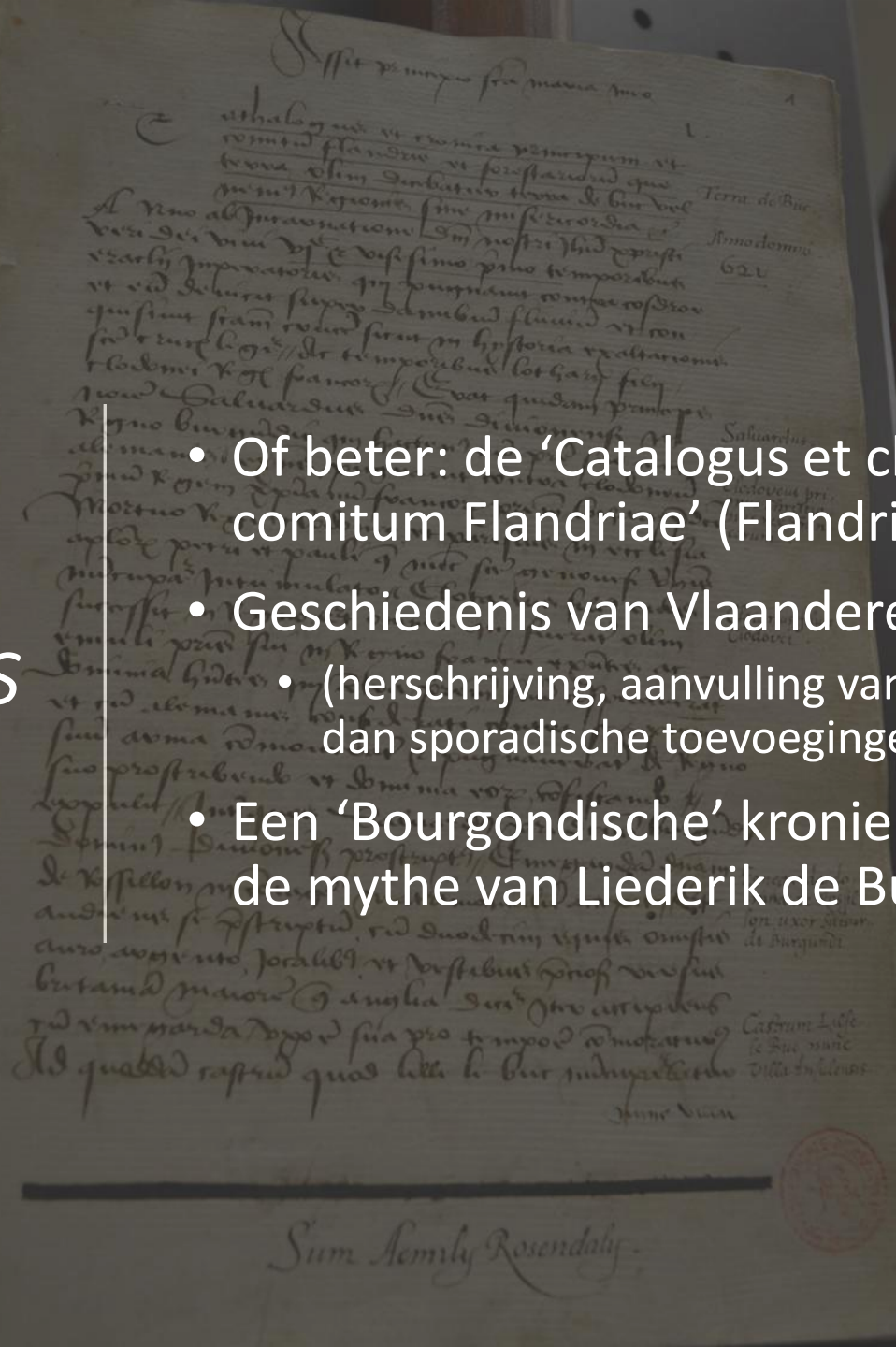
Brugge, Gent en Antwerpen

Italiaanse vertaling in 1452
Brugse tak: Anthonis de Roovere, Jacob van Malen, Jan de Lenesse et. al.
Gentse tak.: Jan van Dixmude, Borluuts, et. al.

Gedruckt bij Willem Vorsterman in
Antwerpen in 1531

De Catalogus

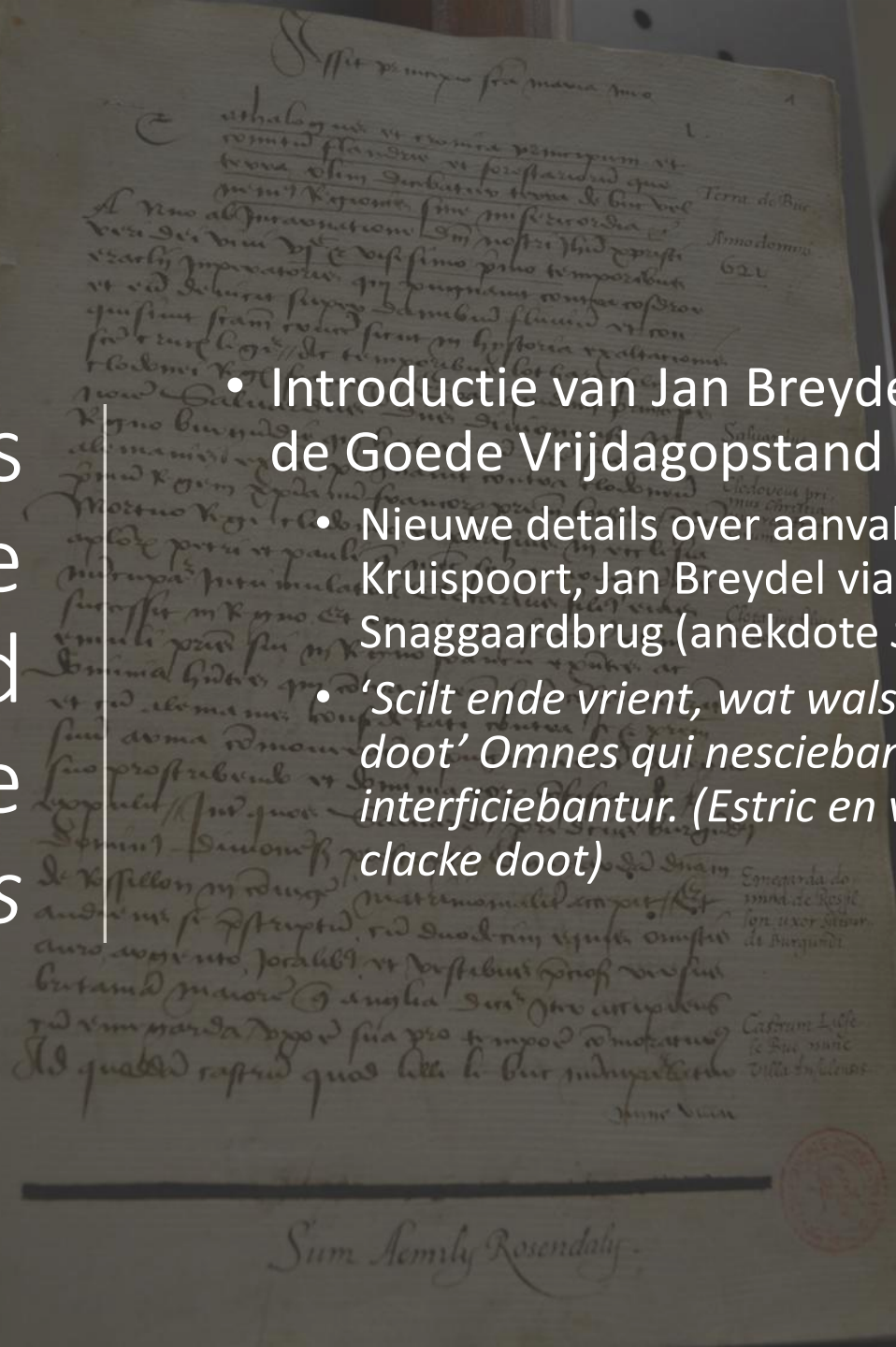
- Of beter: de 'Catalogus et chronica principum et comitum Flandriae' (Flandria Generosa C)
- Geschiedenis van Vlaanderen tot 1423
- (herschrijving, aanvulling vanaf 1340 tot 1413, vanaf dan sporadische toevoegingen)
- Een 'Bourgondische' kroniek van Vlaanderen: de mythe van Liederik de Buc

Nieuwe details over Goede Vrijdagopstand (1302) in de *Catalogus*

- Introductie van Jan Breydel als aanvoerder van de Goede Vrijdagopstand (Brugse Metten)
- Nieuwe details over aanval: Pieter de Coninck via Kruispoort, Jan Breydel via Speiepoort en de Snaggaardbrug (anekdote *Snaccards*)
- 'Scilt ende vrient, wat walsch es valsch eyst, slach al doot' *Omnes qui nesciebant dicere 'Scilt ende vrient' interficiebantur.* (*Estric en vrient, wat vat vallet fallet, clacke doot*)

Nieuwe details over Goede Vrijdagopstand (1302) in de *Catalogus*

• Terreurbeleid Jacques de Châtillon in Brugge:

1. Belasting voor de ambachten: elke vierde penning van de inkomsten, in totaal zo'n 2 pond groten, belastingen
- Bij wanbetaling: opsluiting in Steen (*alioquin sine remedio in fine hebdomadae ponebatur in lapidem*)
2. Schrikbewind: twaalf karren volgeladen met koorden worden de stad binnengevoerd ('om de vleeshouwers, vollers, wevers, timmerlieden en andere ambachtslieden aan hun eigen huizen op te hangen')

Sum. Acemly. Rucendaly.

De *Catalogus* zwijgt

- Pieter de Coninck 'textor' ⇔ Jan Breydel wordt geen vleeshouwer genoemd
- Geen vermelding van:
 - bestorming van Male (hoewel Rijmkroniek zeker een bron was)
 - de bevrijding van Willem van Saaftinge, moord op Gillis de Clerck

Politieke schrijfcontext van de *Catalogus* (1407- 1413)

Trauma Gentse Oorlog 1379-
1385; anti-Engelse facties

1407: coup gesteund door de
hertog

1409: doorvoeren 'calfvel'

1411: slag bij Ham, bezetting
Sint-Baafs

1411-1413: onrust

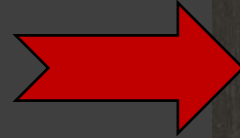

Politieke schrijfcontext van de Flandria Generosa C (1407-1413)

Schrikbewind Jacques de Châtillon

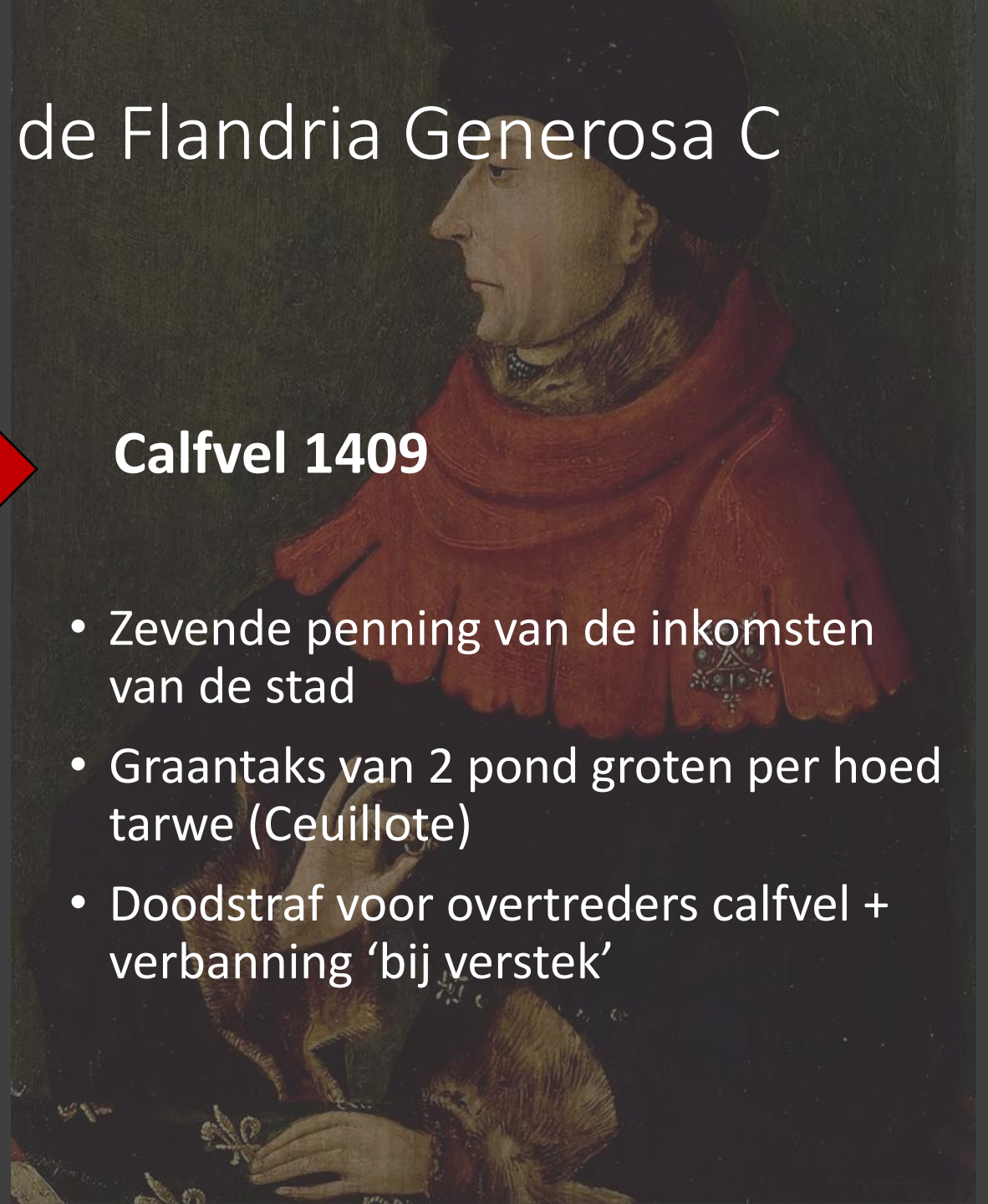
Belasting voor de ambachten: elke vierde penning van de inkomsten, in totaal zo'n 2 pond groten

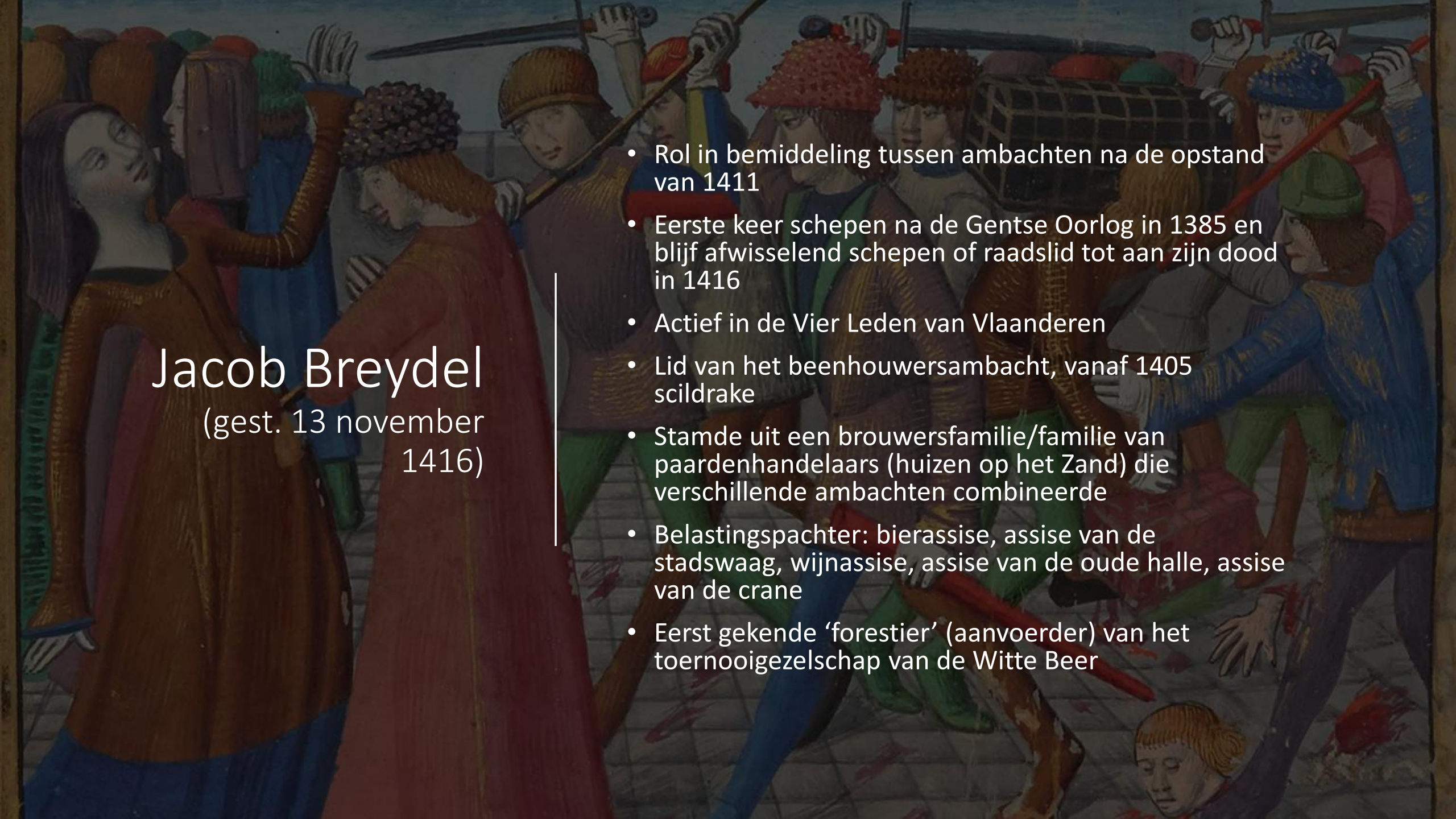
Terreurbewind: dreiging met opsluiting Steen, karren met koorden

Calfvel 1409

- Zevende penning van de inkomsten van de stad
- Graantaks van 2 pond groten per hoed tarwe (Ceuillote)
- Doodstraf voor overtreders calfvel + verbanning 'bij verstek'

Jacob Breydel

(gest. 13 november
1416)

- Rol in bemiddeling tussen ambachten na de opstand van 1411
- Eerste keer schepen na de Gentse Oorlog in 1385 en blij afwisselend schepen of raadslid tot aan zijn dood in 1416
- Actief in de Vier Leden van Vlaanderen
- Lid van het beenhouwersambacht, vanaf 1405 scildrake
- Stamde uit een brouwersfamilie/familie van paardenhandelaars (huizen op het Zand) die verschillende ambachten combineerde
- Belastingspachter: bierassise, assise van de stadswaag, wijnassise, assise van de oude halle, assise van de crane
- Eerst gekende 'forestier' (aanvoerder) van het toernooigezelschap van de Witte Beer

De Witte Beer in de Eeckhoutabdij te Brugge

- Het toernooigezelschap verzamelde in de Eeckhoutabdij
 - Cartularium in 1394 opgesteld op vraag van de nieuwe abt, Lubert Hautscilt, werden enkele instructies aan de portier van de abdij toegevoegd: *“Voort als de josteirs hier vergaderen so sal hij wachte dat men niet ne mesdoen ende vondi yemen mesdoende hand der an te slane ende te brincghene voor den prelaet of slutende poorte toter tijd dat hem de prelaet der of ontslaet.”*

Conclusie: een herkenbare Breydel?

LISA DEMETS

Breydel

*Het verhaal van een ambitieuze politieke
familie in middeleeuws Brugge*

VRD
DAG